

Sterkest konjunkturedgang for Agder-Rogaland

Konjunkturutviklingen basert på arbeidsledigheten som konjunkturindikator viser at Vestlandet hadde den lengste oppgangskonjunktoren og det laveste ledighetsnivået under høykonjunktoren på 1990-tallet. Det motsatte var tilfelle for Nord-Norge. I samme konjunkturperiode hadde regionene Oslo-Akershus og Hedmark-Oppland den sterkeste "konjunkturforbedringen" fra bunnpunkt til toppunkt. Så langt i nedgangskonjunktoren som startet i 1998, ser det ut til at Agder-Rogaland har hatt den sterkeste konjunkturedgangen, mens Nord-Norge foreløpig har hatt den svakeste.

Generelt om konjunkturutviklingen

Både nasjonal og regional konjunkturutvikling har vist sterke svingninger og raske taktskifter de siste 10 til 20 årene. Arbeidsledigheten som konjunkturindikator har topp- og bunnpunkter som i gjennomsnitt har inntruffet noen måneder senere enn for bruttonasjonalproduktet. Konjunkturutvikling er en stadig viktigere rammebetingelse for mange virksomheter, både i offentlig og privat sektor. Siden begynnelsen av 1980-tallet har konjunktursvingningene i Norsk økonomi slått inn med stadig større styrke og med raske taktskifter. Under nedgangskonjunktur opplever man redusert produksjon, omsetning og forbruk. Kredittveksten avtar, aksjekursene faller og arbeidsledigheten øker. For offentlig sektor opplever man sviktende skatteinntekter og mobilitetsnivået i befolkningen avtar. Kort sagt; aktivitetsnivået i økonomien reduseres. Motsatt gjelder under oppgangskonjunktur.

Det finnes ingen entydig definisjon av konjunkturutvikling, men 'svingninger i økonomisk aktivitetsnivå' er en definisjon eller beskrivelse som ofte anvendes. Utgangspunktet er at man opplever en ekspansjon i de fleste sentrale økonomiske nøkkeltall under en oppgangskonjunktur, og motsatt ved nedgangskonjunktur.

I Norge fastsettes konjunkturutviklingen ved å ta utgangspunkt i kvartalsvise tall for bruttonasjonalproduktet (BNP) for fastlands-Norge. Registrerte kvartalstall for BNP ses i forhold til en trendberegning for økonomisk aktivitetsnivå, som beregnes ut fra de kvartalsvise BNP-tall (Statistisk sentralbyrå 2000) (Norges Bank 2003). Avviket mellom registrert utvikling for BNP og trendberegnet BNP danner basis for fastsettelse av topp- og bunnpunkter for konjunkturutviklingen og opp- og nedgangskonjunkturer, samt høy- og lavkonjunkturfaser. Nedgangskonjunktur defineres som utviklingen fra topp- til bunnpunkt for det økonomiske aktivitetsnivået (og motsatt for oppgangskonjunktur). Lav- eller høykonjunktur er perioden hvor faktisk utvikling i BNP ligger lavere eller høyere enn trendberegningen for det økonomiske aktivitetsnivået (BNP) (jf. figur 1).

Brutto nasjonalprodukt og arbeidsledighet

I figur 1 er konjunkturutviklingen siden begynnelsen av 1980-tallet presentert, basert på Statistisk sentralbyrås (SSBs) kvartalsvise BNP-tall. De kvartalsvise endringene er aggregert til årlige endringer basert på beregninger fra SSB (2000).

Stig E. Omre

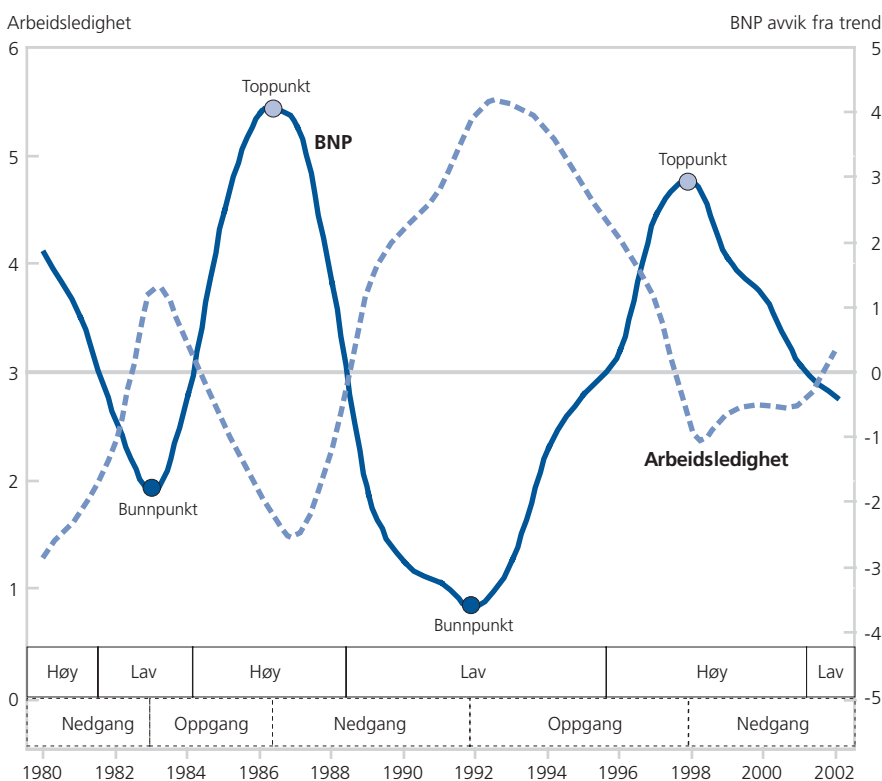
Stig E. Omre er rådgiver innen økonomisk og demografisk analyse (stigeomre@netcom.no).

Topp- og bunnpunkter, samt høy og lavkonjunkturfaser er avmerket med basis i BNP. Det samme gjelder opp- og nedgangskonjunkturer.

Basert på BNP-beregningene fra SSB hadde man et bunnpunkt i 1. kvartal 1983. Deretter fikk man en oppgangskonjunktur som varte til siste halvår i 1986 (3. kvartal). Aktivitetsnivået i norsk økonomi var fortsatt relativt høyt gjennom 1987, selv om toppunktet allerede var passert i 1986. I siste halvår 1987 (3. kvartal) satte nedgangskonjunktoren inn med full styrke. Denne nedgangskonjunktoren betraktes som den hittil sterkeste nedgangskonjunktoren i etterkrigstiden og nådde sitt bunnpunkt i slutten av 1992 (4. kvartal). Etter dette slo oppgangskonjunktoren inn og nådde sitt toppunkt i 3. kvartal 1998. Selv om nedgangskonjunktoren hadde startet i 1998, var aktivitetsnivået i økonomien fortsatt høyt en periode, og først i siste halvår 2002 gikk norsk økonomi igjen inn i en lavkonjunkturfase.

Ut fra de observerte topp- og bunnpunktene på 1980- og 1990-tallet ser det i hovedsak ut til at konjunkturutviklingen har et utviklingsforløp som i stor grad sammenfaller med såkalte Juglar-bølger, som anses som de vanligste økonomiske svingningene (Gabisch og Lorenz 1989). Disse svingningene har erfaringsmessig hatt en varighet på ca. 7-11 år fra topp- til bunnpunkt. Omfang og varighet for en konjunkturbølge varierer, men forrige konjunkturbølge (fra 1987-1998) hadde en varighet på ca. 11 år. Norsk økonomi er inne i en ny konjunkturbølge som mot slutten av 2002 gikk inn i en lavkonjunkturfase.

Figur 1. Konjunkturutvikling for Norge (fastlandet): BNP og arbeidsledighet 1980-2002

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Aetat.

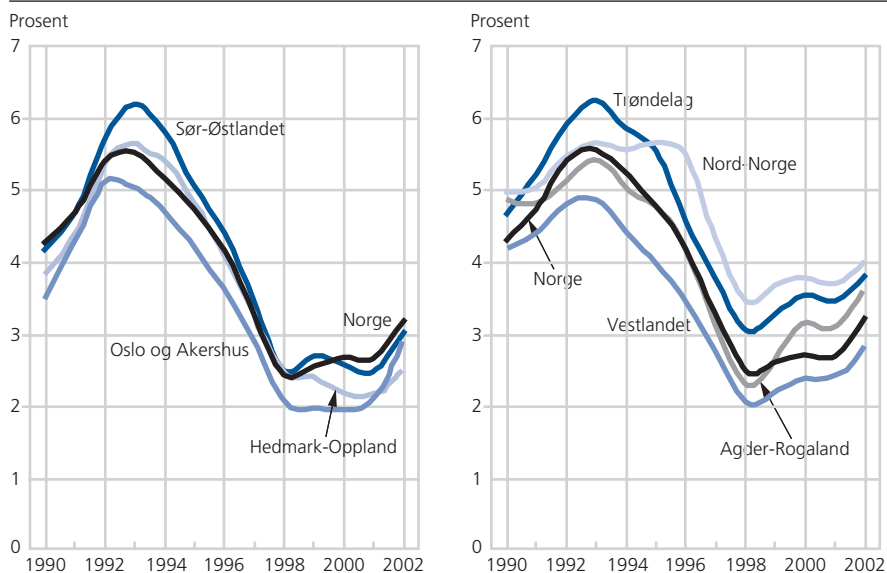
Ser vi på utviklingen i den registrerte arbeidsledigheten (Aetat) i samme periode, ser vi at utviklingen i stor grad samvarierer med utviklingen i BNP. Men da med motsatt fortegn, siden økende aktivitetsnivå henger sammen med redusert arbeidsledighet og vice versa. Imidlertid er ikke kurvene helt sammenfallende. I 1983 viste BNP og arbeidsledigheten omtrent sammenfallende bunnpunkter (det vil si toppunkt for arbeidsledigheten). I 1986 inntraff imidlertid bunnpunktet for arbeidsledigheten noe i etterkant av toppunktet for BNP-utviklingen. Under lavkonjunktoren på begynnelsen av 1990-tallet var det også en forsinkelse i toppunktet for arbeidsledigheten i forhold til bunnpunktet for BNP (ca. 9 måneder), og tilsvarende forsinkelse hadde man også under høykonjunktoren i andre halvdel av 1990-tallet (der toppunktet for BNP ble registrert i 1998). Disse observasjonene stemmer godt overens med andre tidsfastsettelse av utviklingen for BNP og arbeidsledigheten. For eksempel har National Bureau of

Economic Research (NBER) i USA beregnet at arbeidsledigheten over det lange løp, enten er omtrent sammenfallende med utviklingen i BNP, eller at den er noen måneder forsinket (Zarnowitz 1992).

Regional konjunkturutvikling

For analysebehov på regionalt nivå, er det vanlig å benytte andre sentrale regionale indikatorer enn BNP for å følge konjunkturutviklingen. Arbeidsledigheten er en av flere indikatorer som ofte anvendes. Sammen med annen informasjon om konjunkturutviklingen, for eksempel fra SSB, Norges Bank eller Finansdepartementet, kan denne gi forholdsvis gode signaler om konjunkturutviklingen både når det gjelder topp- og bunnpunkter i økonomien (og følgelig med hensyn til oppgangs- og nedgangskonjunkturer).

Figur 2. Konjunkturutvikling 1990-2002. Økonomiske regioner NUTS-2. Indikator arbeidsledighet

Kilde: Aetat.

Selv om sammenhengen mellom BNP og arbeidsledigheten er relativt god på nasjonalt nivå, er dette ikke nødvendigvis tilfelle på lavere geografisk nivå. Man må anta at tilfeldig variasjon i større grad preger datagrunnlaget på lavere enn på høyere geografisk nivå. Imidlertid er det rimelig å anta at arbeidsledigheten på region- og landsdelsnivå er tilstrekkelig robust til å gi et inntrykk av hovedlinjene for konjunkturutviklingen. I oversikten under er arbeidsledigheten for økonomiske regioner/landsdeler presentert (basert på SSBs sjudeling fra 1997); Oslo-Akershus, Hedmark-Oppland, Sør-Østlandet, Agder-Rogaland, Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge. Dette tilsvarer omtrent NUTS-2-nivå som er EUs standard inndelingsnivå for økonomiske regioner/landsdeler.

I figur 2 er konjunkturutviklingen for de økonomiske regionene/landsdelene presentert ved bruk av arbeidsledigheten som konjunkturindikator. (Merk: Lavkonjunktur samsvarer med høy arbeidsledighet og høykonjunktur samsvarer med lav arbeidsledighet).

De fleste regioner hadde et bunnpunkt for konjunkturutviklingen (det vil si høy ledighet) rundt 1992/1993. Tilsvarende ser vi at de fleste også hadde et toppunkt for konjunkturutviklingen rundt 1998. I hovedsak viser de regionale konjunktursvingningene en relativt god samvariasjon med konjunktursvingningene for landet samlet, med en varighet for oppgangskonjunkturen på ca. 4-6 år for de ulike regionene. Dette samsvarer også relativt godt med svingningene i Juglar-bølgene som tidligere er omtalt under nasjonal konjunkturutvikling.

Oslo-Akershus hadde et ledighetsnivå som var en del lavere enn nivået for landet: Gjennomsnittet for perioden 1990-2002 var 3,4 prosent. Først og fremst skyldtes dette det lave ledighetsnivået i Akershus. Imidlertid viser mer detaljert materiale at Oslo hadde sine topp- og bunnpunkter noe

tidligere enn Akershus. *Sør-Østlandet* hadde en gjennomsnittlig ledighet i perioden 1990-2002 på 4,1 prosent. Utviklingsforløpet i ledigheten samsvarte også forholdsvis godt med utviklingen for landet, men hadde et ledighetsnivå som var en god del høyere enn landsgjennomsnittet rundt bunnpunktet for konjunkturen i 1992.

Agder-Rogaland (med en gjennomsnittlig ledighet for 1990-2002 på 4,0 prosent) og *Hedmark-Oppland* (med gjennomsnittlig ledighet på 3,7 prosent i perioden 1990-2002) hadde et ledighetsnivå som lå i omtrent samme leie som for landet. Men etter at bunnpunktet for ledigheten ble passert for landet i 1998, hadde de to landsdelene en nærmest motsatt utvikling; *Agder-Rogaland* har siden toppunktet ble passert i 1998, i hovedsak hatt en økning i ledigheten, mens det motsatte er tilfelle for *Hedmark-Oppland*. For *Agder-Rogaland* har dette antagelig sammenheng med den reduserte aktiviteten innenfor oljesektoren.

Vestlandet skilte seg ut fra de andre regionene ved at det gjennomsnittlige ledighetsnivået var vesentlig lavere enn landsgjennomsnittet (omtrent i samme leie som Oslo-Akershus regionen), og det ser ut til at bunnpunktet for lavkonjunkturen på 1990-tallet også slo noe tidligere inn på *Vestlandet* enn i de andre regionene. *Trøndelag* var blant regionene som hadde høyest gjennomsnittlig ledighetsnivå i perioden 1990-2002 (4,5 prosent). Særlig høy var ledigheten i *Trøndelag* rundt bunnpunktet for lavkonjunkturen på begynnelsen av 1990-tallet (over 7 prosent, som er det høyeste registrerte ledighetstallet blant regionene i den aktuelle perioden).

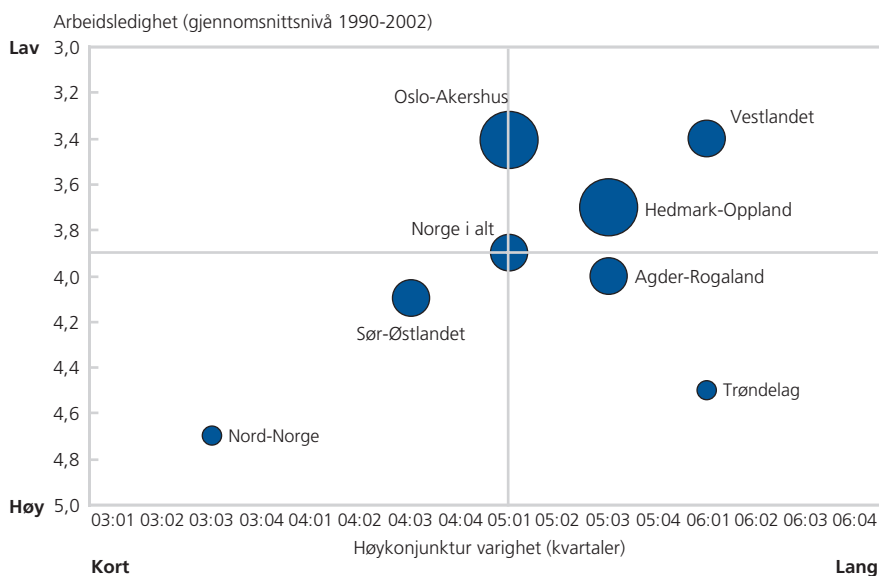
Under lavkonjunkturen på 1990-tallet hadde *Nord-Norge* en vedvarende høy arbeidsledighet frem til 1995 (i motsetning til de andre regionene som hadde en relativt rask reduksjon i ledighetsnivået etter at den nasjonale konjunkturbunnen var passert). *Nord-Norge* hadde også et ledighetsnivå som var vesentlig høyere enn landet for øvrig (gjennomsnittet for perioden 1990-2002 var 4,7 prosent). Detaljerte tall tyder på at det i hovedsak er *Finnmark* som står bak dette høye ledighetsnivået.

Det bør nevnes at en analyse av blant annet bransjekonjunkturer er et viktig element i forhold til å gi bedre innsikt i bakgrunnen for de regionale konjunkturere. Dette ville gå utover rammene for dette prosjektet og er derfor ikke presentert.

Regional variasjon i ledighetsnivå, konjunkturfølsomhet og konjunkturvarighet

For å få en mer helhetlig oversikt over konjunkturforholdene i den enkelte region, er det også viktig å se på flere aspekter ved ledighetsutviklingen. Presentasjonsmessig er dette en utfordring, og for å sammenfatte noe av informasjonen som ligger i ledighetstallene for perioden 1990-2002, kan man for eksempel kartlegge regionene etter ledighetsnivå (gjennomsnittsnivå for perioden), konjunkturfølsomhet (nivåendring fra bunnpunkt til toppunkt) og varighet på oppgangskonjunktur (fra bunnpunkt til toppunkt). Lavt ledighetsnivå, sammen med lang varighet på høykonjunktur anses generelt som mer gunstig enn det motsatte. Sterk konjunkturfølsomhet (les sterk relativ forbedring i nivået for arbeidsledigheten) vil under oppgangskonjunktur anses som positivt, men hvis dette innebærer en sterk forverring under nedgangskonjunktur vil det være mer tvilsomt om dette utelukkende er en positiv egenskap.

Figur 3. Konjunkturutvikling 1980-2002. Økonomiske regioner NUTS-2. Gjennomsnittlig ledighetsnivå, varighet og styrke for høykonjunktur

Figur 3 viser regionene plassert inn etter de tre nevnte dimensjoner. Langs den vertikale aksen er gjennomsnittlig arbeidsledighetsnivå angitt for perioden 1990-2002. Merk at lav ledighet er øverst på aksen og høy ledighet nederst. Langs den horisontale aksen angis varighet for oppgangskonjunkturen på 1990-tallet, det vil si antall kvartaler fra bunnpunkt til toppunkt i oppgangskonjunkturen. Størrelsen på boblene i diagrammet illustrerer konjunkturfølsomhet (stor boble angir høy følsomhet osv.). Konjunkturfølsomheten er her beregnet som relativ endring i arbeidsledigheten fra bunnpunktene i lavkonjunkturen rundt 1992 til toppunktene i høykonjunkturen rundt 1998. Generelt anses en plassering "øverst til høyre" i diagrammet å være mer gunstig enn plassering "nederst til venstre".

Ut fra figur 3 ser vi at Vestlandet skiller seg ut fra de andre regionene i positiv retning, ved at regionen hadde et lavt ledighetsnivå (3,4 prosent) og en lang høykonjunkturperiode (6 år og 3 måneder). Konjunkturfølsomheten (den relative forbedringen i arbeidsledigheten under oppgangskonjunkturen) var for Vestlandet omtrent på linje med landsgjennomsnittet. Oslo-Akershus hadde et relativt lavt gjennomsnittlig ledighetsnivå (3,4 prosent) i perioden 1990-2002 og en varighet for høykonjunkturen omtrent som for landet i alt (5 år og 3 måneder). Sør-Østlandet ligger så vidt over landsgjennomsnittet for ledighetsnivå (4,1 prosent) og varighet for høykonjunkturperiode (4 år og 3 måneder), mens konjunkturfølsomheten ligger omtrent på samme nivå som landsgjennomsnittet. Hedmark-Oppland og Agder-Rogaland hadde omkring landets gjennomsnitt for både ledighetsnivå (henholdsvis 3,7 til 4,1 prosent) og varighet for høykonjunktur (henholdsvis 4 år og 3 måneder og 5 år og 9 måneder). Oslo-Akershus og Hedmark-Oppland hadde imidlertid en større konjunkturfølsomhet (eller sterkere relativ forbedring i arbeidsledigheten) under høykonjunkturen på 1990-tallet enn landet som helhet. At Oslo-Akershus regionen har sterkere svingninger enn resten av landet er også tidligere vist (blant annet Omre og Schanche 1994).

For *Trøndelag* gjelder også at ledighetsnivået var relativt høyt sammenlignet med landsgjennomsnittet (4,5 prosent), men at høykonjunkturperioden var relativt lang i denne regionen (6 år og 3 måneder). *Nord-Norge* avviker fra landsgjennomsnittet på de fleste områder; Nord-Norge har høyere nivå for arbeidsledigheten (4,7 prosent), kortere høykonjunkturperioder (3 år og 9 måneder) og lav konjunkturfølsomhet (les svakere relativ forbedring i arbeidsledigheten under høykonjunkturen).

Utviklingen siden nedgangskonjunkturen startet i 1998

Nedgangskonjunkturen basert på arbeidsledigheten som konjunkturindikator startet for de fleste regioner omkring 1998. For Sør-Østlandet og Agder-Rogaland begynte den allerede i 2. kvartal 1998, for Vestlandet og Nord-Norge i 3. kvartal 1998 og for Oslo-Akershus og Trøndelag i 4. kvartal 1998. For Hedmark-Oppland ser imidlertid ikke nedgangskonjunkturen ut til å ha satt inn med full styrke før i 3. kvartal 2000. Siden nedgangskonjunkturen satte inn for de ulike regionene har Agder-Rogaland hatt den sterkeste økningen i arbeidsledigheten frem til april 2003. Oslo-Akershus og Vestlandet har også hatt en relativt sterk økning i arbeidsledigheten siden nedgangskonjunkturen startet. Sør-Østlandet og Trøndelag har hatt en økning omtrent i samme leie som landet i alt, mens Hedmark-Oppland og Nord-Norge har hatt en økning i arbeidsledigheten som frem til april 2003 var relativt svak sammenlignet med de andre regionene. For alle regioner gjelder at nedgangskonjunkturen ennå ikke har nådd sitt bunnpunkt og at utviklingen for de ulike regioner kan vise seg å bli endret etter hvert som nedgangskonjunkturen utvikler seg videre. For Hedmark-Oppland må det også sies at mye av grunnen til at de så langt har hatt en relativt svak økning i arbeidsledigheten, antagelig har sammenheng med at nedgangskonjunkturen for denne regionen startet ca. 2 år senere enn de andre regionene.

Endringstall for arbeidsledigheten

Med basis i de nasjonale sammenligningene mellom BNP og arbeidsledigheten må vi anta at det er en viss forsinkelse mellom topp- og bunnpunkter i BNP og arbeidsledigheten også på regionalt nivå. Dette innebærer at der-

Figur 4. Konjunkturutvikling på 1990-tallet. Økonomiske regioner NUTS-2. Topp- og bunnpunkter for konjunkturutviklingen på 1990-tallet

	Bunnpunkter for lavkonjunktur								Toppunkter for høykonjunktur									
	4. kv. 1991	1. kv. 1992	2. k. 1992	3. kv. 1992	4. kv. 1992	1. kv. 1993	2. kv. 1993	3. kv. 1993	4. kv. 1993	1. kv. 1995	1. kv. 1997	2. k. 1997	3. kv. 1997	4. kv. 1997	1. kv. 1998	2. kv. 1998	3. kv. 1998	4. kv. 1998
Oslo-Akershus									A								E	A
Hedmark-Oppland								A							E			A
Sør-Østlandet															E	A		
Agder-Rogaland								E+A							E			A
Vestlandet														E				A
Trøndelag															E			A
Nord-Norge	E														E			A
Norge i alt		E													E			A
BNP Norge									B									B

E = Bunnpunkt basert på Endringstall for arbeidsledighet
 A = Bunnpunkt basert på Arbeidsledighet
 B = Bunnpunkt basert på Brutto nasjonalprodukt

E = Toppunkt basert på Endringstall for arbeidsledighet
 A = Toppunkt basert på Arbeidsledighet
 B = Toppunkt basert på Brutto nasjonalprodukt

som man identifiserer et topp- eller bunnpunkt for arbeidsledigheten, så er det stor sjanse for at konjunkturtoppen (eller bunnen) allerede er passert for "noen måneder" siden. Endringstallene for arbeidsledigheten har ofte et toppunkt som (basert på erfaringene fra perioden 1990-2002), ligger noe i forkant av topp- og bunnpunkter i den registrerte arbeidsledigheten (og er enten sammenfallende, eller ligger noe i forkant også av BNP's topp- og bunnpunkter). Endringstallene bør imidlertid tolkes med forsiktighet og ses i lys av historisk utvikling og annen informasjon om konjunkturutviklingen.

Topp- og bunnpunkter for konjunkturutviklingen basert på den registrerte ledigheten (A), endringstall for arbeidsledigheten (E) og BNP for fastlands-Norge (B) er plassert inn i kronologisk orden i fremstillingene under. En "kalender" er presentert for lavkonjunkturen på begynnelsen av 1990-tallet, og tilsvarende en "kalender" for høykonjunkturen i andre halvdel av 1990-tallet.

"Kalenderen" for lavkonjunkturen i begynnelsen av 1990-tallet viser at det var relativt stor regional spredning i tidsforskjellen mellom konjunkturbunnpunktet for endringstakten i arbeidsledigheten og konjunkturbunnpunktet for den registrerte ledigheten. For alle regioner (med unntak av Agder-Rogaland som hadde et sammenfallende bunnpunkt) gjaldt det at endringstallene for arbeidsledigheten hadde et konjunkturbunnpunkt noen måneder i forkant av den registrerte ledigheten. Dette varierte fra ca. 3 måneder for Vestlandet, til over 30 måneder for Nord-Norge. For landet som helhet hadde endringstallene for arbeidsledigheten et konjunkturbunnpunkt ca. 18 måneder før den registrerte ledigheten (og ca. 9 måneder før bunnpunktet for BNP).

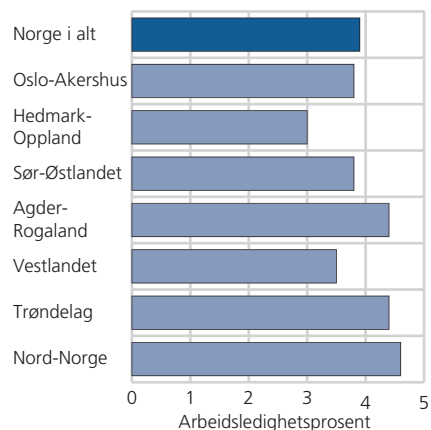
"Kalenderen" for høykonjunkturen i andre halvdel av 1990-tallet viser at tidsforskjellen mellom konjunkturtoppunkter i endringstallene for ledigheten og den registrerte ledigheten var mindre enn under lavkonjunkturen, selv om variasjonen også her var betydelig; fra ca. 3 til 15 måneder. Konjunkturtoppunktet for endringstallene for arbeidsledigheten var også her i forkant av konjunkturtoppunktene basert på den registrerte ledigheten. Under høykonjunkturperioden i andre halvdel av 1990-tallet hadde endringstallene i den nasjonale arbeidsledigheten et konjunkturtoppunkt som var ca. 9 måneder i forkant av konjunkturtoppunktet basert på den registrerte ledigheten (og ca. 6 måneder i forkant av konjunkturtoppunktet for BNP).

Utviklingen i 2003

I Økonomiske analyser 6/2002 gir SSB en beskrivelse av utviklingen i arbeidsledigheten frem mot sluttten av 2002 (SSB 2002). Forskjeller mellom AKU-ledighet og registrert ledighet blir også omtalt i relasjon til konjunkturutvikling på nasjonalt nivå. Sammen med materialet som her er presentert, gir dette et relativt godt bilde av hovedtrekkene i ledighetsutviklingen. Etter denne publiseringen er imidlertid ledighetstall frem til april 2003 blitt tilgjengelig både på nasjonalt og regionalt nivå. Noen korte kommentarer knyttet derfor til disse tallene.

Ved utgangen av mars 2003 var ledigheten i Norge på 3,9 prosent og vi må tilbake til 1996 for å finne tilsvarende høyt ledighetsnivå for landet. For de fleste økonomiske regionene må man tilbake til årene 1996/1997 for å finne tilsvarende høye ledighetstall.

Figur 5. Arbeidsledighet ved utgangen av mars 2003. Økonomiske regioner NUTS-2

Kilde: Aetat.

Sett i lys av endringstallene for arbeidsledigheten gjennom 1990-tallet, var endringstallene for landet også relativt høye ved utgangen av mars 2003 (det vil si relativt sterk økning i arbeidsledigheten). Vi må tilbake til 2. kvartal 1992 for å finne høyere endringstall for arbeidsledigheten for landet samlet. For de andre regionene (bortsett fra Finnmark hvor lavkonjunkturen hadde lengre varighet) må man også tilbake til lavkonjunkturperioden i 1992/1993 for å finne tilsvarende høye endringstall.

Selv om endringstallene for arbeidsledigheten er høye, er de fortsatt ikke på et tilsvarende høyt nivå som under lavkonjunkturen på begynnelsen av 1990-tallet. Dette kan indikere at det fortsatt er "et potensiale" for en sterkere økning i ledigheten for en del regioner enn det vi har registrert til nå.

Basert på erfaringene fra begynnelsen av 1990-tallet, er det dessuten grunn til å tro at det ikke ligger an til at bunnpunktet for lavkonjunkturen (basert på arbeidsledigheten som konjunkturindikator) vil nås i løpet av de aller første månedene, med mindre man raskt kan registrere en vesentlig og positiv endring i de sentrale makroøkonomiske nøkkeltall.

Både SSB, Norges Bank og finansdepartementet har også i sine makroøkonomiske anslag for 2003 (Finansdepartementet 2003) anslått en økning i arbeidsledigheten (AKU) i et leie fra 0,1 prosentpoengs økning (Finansdepartementet) til 0,5 prosentpoengs økning (SSB) fra 2002. Ut fra erfaringsmaterialet som her er lagt til grunn og utviklingstendensene de siste månedene, ser det ut til at høye vekstanslag for arbeidsledigheten er mer realistiske enn lave vekstanslag.

Oppsummering

- Arbeidsledigheten som konjunkturindikator har med basis i konjunkturutviklingen på 1980- og 1990-tallet, sine topp- og bunnpunkter ca. 3-9 måneder i etterkant av topp- og bunnpunktene for BNP. Ut fra de observerte topp- og bunnpunktene for Norge i denne perioden, ser det ut til at konjunktursvingningene har et sammenfall med de såkalte Juglar-bølgene (Gabisch og Lorenz 1989), som anses å være de vanligste konjunkturbølgene (gjennomsnittlig varighet på ca. 7-11 år).
- De regionale konjunktursvingningene følger i hovedsak de nasjonale svingningene (og har følgelig også et Juglar-mønster), men relativt store regionale konjunkturforskjeller kan identifiseres. Dersom man kategoriserer regionene etter gjennomsnittlig ledighetsnivå, varighet for oppgangskonjunktur og konjunkturfølsomhet (relativ forbedring i arbeidsledigheten), ser vi at Vestlandet har det laveste ledighetsnivået og lengst varighet for høykonjunkturen på 1990-tallet. Nord-Norge har på sin side det høyeste ledighetsnivået og den korteste høykonjunkturperioden. Oslo-Akershus og Hedmark-Oppland hadde den sterkeste konjunkturfølsomheten under høykonjunkturen på 1990-tallet.
- Så langt i nedgangskonjunkturen som startet i 1998, har Agder-Rogaland hatt den sterkeste konjunkturedgangen (målt ved arbeidsledigheten som konjunkturindikator). Oslo-Akershus og Vestlandet har også hatt en noe sterkere konjunkturedgang enn de andre regionene. Hedmark-Oppland og Nord-Norge, har på sin side foreløpig merket minst til konjunkturedgangen.

Datamaterialet BNP (B)

Kvartalsvise BNP-tall (for fastlands-Norge) er benyttet for perioden 1980-2002. Tallene er innhentet fra SSBs Økonomiske analyser 6/1999. I figuren over BNP og arbeidsledighet er det kvartalsvise BNP-tallene aggregert til årlige tall, for å oppnå sammenlignbarhet med arbeidsledighetstallene i denne perioden. For perioden 1999-2002 er BNP-tallene prognostall. Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsledighetstall (A)

Helt arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken 1980-2002 (Aetat). Tallene er fylkesfordelt fra 1990. For å redusere eventuell tilfeldig variasjon i datagrunnlaget er det benyttet glidende gjennomsnitt. I figuren over BNP og arbeidsledighet er årlige gjennomsnitt benyttet. I de regionale oversiktene er ledighetstallene aggregert til kvartaler. Det er et brudd i tidsserien for arbeidsledigheten i 1999. Beregnet effekt av dette er anslått til ca. 7 prosent. Kilde: Arbeidsdirektoratet.

Endringstall for arbeidsledighet (E)

Tilsvarende som for arbeidsledigheten er dette tidsserie for registrert helt ledige personer pr. fylke. For å redusere eventuell tilfeldig variasjon i datagrunnlaget er det benyttet glidende gjennomsnitt. Endringstallene er også aggregert til kvartaler. Kilde: Arbeidsdirektoratet.

Nærmere informasjon fås ved henvendelse til forfatter.

- Endringstallene for arbeidsledigheten har (basert på erfaringene fra 1990-tallet), topp- og bunnpunkter som kan tidfestes ca. 6-9 måneder i forkant av BNP-utviklingen. Basert på tallgrunnlaget frem til april 2003, er endringstallene for arbeidsledigheten høye, både for landet og for de fleste regioner. Vi må tilbake til første halvdel av 1990-tallet for å finne tilsvarende sterke endringstall. Endringstallene er allikevel ikke like høye som ved begynnelsen av 1990-tallet. Dette kan indikere at det fortsatt kan være et "potensiale" for ytterligere økning i endringstallene for arbeidsledigheten.
- Ved utgangen av mars var ledigheten for landet i alt på 3,9 prosent for landet. For landet i alt og de fleste økonomiske regioner/landsdeler, må man tilbake til perioden rundt 1997 for å finne tilsvarende nivå for arbeidsledigheten. Basert på erfaringsmaterialet i dette prosjektet, og den siste tids utviklingstendenser, er det ikke grunn til å tro at vi i løpet av de aller nærmeste månedene vil passere bunnpunktet for denne nedgangs-konjunktoren (med mindre man kan registrere en vesentlig og positiv endring i sentrale makroøkonomiske nøkkeltall).

Referanser

- Finansdepartementet (2003): *Konjunkturbildet 2/2003*. Oslo.
- Gabish og Lorenz (1989): *Business Cycles, Indicators and Forecasting*, Universtitekst, Berlin.
- Norges Bank (2003): *Inflasjonsrapport 1/2003*. *Norges Banks rapportserie* nr. 1-2003, Oslo.
- Omre og Schanche (1994): *Oslo-regionens økonomi*. SSB. *Samfunnsspeilet*, 1994, 2, Oslo.
- SSB (2003): *Konjunkturtrendene. Økonomiske analyser*, 1/2002. Oslo.
- SSB (2002): *Økonomiske analyser* 6/2002.
- SSB (2000): *Økonomiske analyser* 6/2000.
- SSB (1999): *Standard for regionale inndelinger*, Norges offisielle statistikk.
- Zarnowitz (1992): *Business Cycles, Theory, History, Indicators and Forecasting*, NBER, Chicago.